आशंसने "नमसा हृच्छ्रमानसावाशसा जातवेदोयदीदम्" ऋ० ७,५,११, "तवाशसा त्वत्स्तुत्या" भा०।

आशसन न० आ मनुष-वा क्युन्। १क्षयने २आशंसायाञ्च। "तस्या आहननं कृत्वा मेनिराशसनम्" अथ० १२, ५,१९, "त्रिप्रेऽस्याशसनं जनिष्यते" शत०ब्रा०।

आशस्त त्रि० आ+शनुष-क्त। स्तुते। "यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि" ऋ० १,२,९१।

आशा स्त्री समन्तात् अश्नुते आ+अश-अच्। दिशि, "अगस्त्याचरितामाशामनाशास्यजयोययौ" रघुः "करभकरठकङ्कारमाशाः" माघः। "गच्छतस्तस्य चित्ररथतनया न केवलमन्तर्बहिरपि सैव सर्वाशानिबध्नमासीत्" काद०। दिश् च नैयायिकादिमते संख्यापरमितिपृथक्त्वसंयोगविभागत्रयोद्रव्यभेदः दैशिकपरत्वापरत्वयोरसमवायिकारणसंयोगाश्रयतया तत्सिद्धिः तस्या एकत्वेऽपि उपाधिभेदात् प्राच्यादिव्यवहारः तथा च यत्पुरुषस्य उदयगिरिसन्निहिता या दिक् सा तस्य प्राची, उदयगिरिव्यवहिता प्रतीची तत्पुरुषीयमेरुसन्निहिता दिगुदीची "सर्वेषाञ्चैव वर्णानां मेरुरुत्तरतः स्थितः" इत्युक्तेस्तथात्वम्। तद्व्यवहिता दिक् अवाची। इयञ्च दिक् ईश्वर एनेति रघुनाथः "दिक्कालावीश्वरादतिरिच्यते" इति पदार्थखण्डने तत्रोक्तेः सां०कौ० मते यदुपाधिना पूर्वापरत्वव्यवहारस्तदुपाधेरेव दिक्शब्दवाच्यत्वं न तदाश्रयस्यातिरिक्तदिक्कल्पनम् तथा च गगनात्मकत्वमेव दिशः "दिक्कालावाकाशादिभ्यः" सां०सू० आकाशोपाधिभ्यामेव दिक्कालयोर्भेदस्तत्त्वमिति व्यवस्थापितम्।

२अशक्योपायार्थविषयायाम् तीव्राकाङ्क्षायाम् ३अप्राप्तप्राप्तीच्छायां तृष्णायां च। "आशा बलवती राजन्! यस्योजेष्यति पाण्डवान्" "तामाशां हृदये कृत्वा" भा० शल्यप०। "आशा हि परमं दुःखं नैराश्यं परमं सुखम्। यथा संछिद्य कान्तायाः सुखं सुष्वाप पिङ्गला" पुरा० "मनो बभूवेन्दुमतीनिराशम्"। "राघवोरथमप्राप्तां तामाशाञ्च सुदुस्त्यजाम्" रघुः आशायाश्च ब्रह्मरूपेणोपासनं श्रुतौ विहितं यथा "अराद्वाव भूयोऽस्तीति तन्मे भगवान् ब्रवीत्विति" प्रश्ने "आशावाव अराद्भूयस्याशेद्धो वै अरोमन्नानधीते कर्माणि कुरुते पुत्रांश्च पशूंश्चेच्छत इमं च लोकमसञ्चेच्छत आशासुपास्वेति। स य आशां ब्रह्मेत्युपास्ते आशयास्य सर्वे कामाः सन्ध्यन्त्यमोघाः हास्यायिनो भवन्ति यावदाशाया गतं तत्रास्य यथा कामचारो भवति य आशां ब्रह्मेत्युपास्ते" छा०उ० व्याख्यातं च भा०। यथा "आशावाव अराद्भूयसी। अप्राप्तवस्त्वाकाङ्क्षा आशा तृष्णा काम इति यामाहुः पर्यायैः। सा च अराद् भूयसी। कथम्? आशया ह्यन्तःकरणस्थया अरति अर्तव्यम्। आशा विषयरूपं अरत्वसौ अरो भवति आशेद्ध आशयाभिवर्द्धितः अरभूतः अरत्वं गादीन्नन्नानधीतेऽधीत्य च तदर्थं ब्राह्मणेभ्यो विधींश्च श्रुत्वा कर्माणि कुरुते तत्फलाशयैव। पुत्रांश्च पशूंश्च कर्मफलभूतानिच्छतेऽभिवाञ्छति आशयैव तत्साधनान्यनुतिष्ठन् इमञ्च लोकमाशेद्धएव अरन् लोकसंग्रहसेतुभिरिच्छन्नसञ्च लोकमाशेद्धः अरन् अराकाशादिनामपर्यन्तं जगच्छक्तीभूतं प्रतिप्राणि, अत आशायाः अरादपि भूयस्त्वमित्यत आशासुपास्व। यस्त्वाशां ब्रह्मेत्युपास्ते शृणु तस्य फलम् आशया सदोपासितयास्योपासकस्य सर्वे कामाः सन्ध्यन्ति सन्ध्यिं गच्छन्त्यमोघाः हास्यायिनः प्रार्थनाः सर्वा भवन्ति यत् प्रार्थितं सर्वं तदवश्यं भवतीत्यर्थः"। ईदृशेदमादायैव आशाकामतृष्णादेर्भेदः तदभिप्रायेणैव "आशा नाम नदी मनोरथजला तृष्णातरङ्गाकुला" इत्यादौ आशादीनां भेदेन वर्णनम्।

आशा(ड)ढ पु० आषाढ+ष्ठ०। आषाढ़यज्ञार्थे द्विरूपकोषः

आशाढा(डा) स्त्री ष्ठ० आषाढानक्षत्रे "मार्गे च फाल्गुने चैव आशा(ढे)ढे कार्त्तिके तथा। पञ्चयोर्भाद्रमासस्य द्वितीयां परिवर्जयेत्" मल० त० पु०। आषाढा प्रयोजनमस्य अण्। २ब्रह्मचारिधार्य्ये पालाशे दण्डे। आषाढानक्षत्रयुक्ता पौर्णमासी अण्ङीप्। आषाढी चान्द्राषाढपौर्णमास्याम् स्त्री सा यत्र मासे अण्। चान्द्राषाढे पु०।

आशादामन् न० आशा दामेव उपमि० स०। आशारूपबन्धनसाधने दामनि आशारूपशृङ्खले।

आशापाल पु० आशां दिशं पालयति पा-णिच्-अण् उप०स०। १दिक्पाले इन्द्रादौ ते च "इन्द्रोयमिः पितृपतिर्नैर्ऋतोवरुणोमरुत्। कुबेरईशः पतयः पूर्वादीनां दिशां क्रमात्" इत्यमरोक्ता अष्टौ उर्द्ध्वाधोदिशोश्च ब्रह्मानन्तौ चेति दश। २अश्वमेधीयपशुरक्षके राजकुमारभेदे च। तेषां स्वरूपादिकञ्च शत०ब्रा०। "आदित्यानेवैनं गमयति देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽन्नं मेधाय प्रोक्षितं रक्षतेति यतं वै तत्प्रा राजपुत्रा आशापालास्तेभ्य एवैनं परिददातीह रन्तिरिह रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहेति संवत्सरमाहुतीर्जुहोति